

2024-01-17 Nr. NV-157

VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTAS Nr.: TAP-23-1050(3) TAIS-23-11143(4)		DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2003 M. VASARIO 26 D. NUTARIMO NR. 276 „DĖL NUMATOMO TEISINIO REGULIAVIMO POVEIKIO VERTINIMO METODIKOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO“ PROJEKTO (toliau – Projektas)		
		Rengėjas	Svarstyta	Siūloma
Išstatymo įgyvendina- masis teisės aktas	☒ Taip	<i>Aplinkos ministerija</i>	☒ TAP 2024-01-09 2024-01-16	☒ Svarstyti LRV posėdyje
Igyvendina Vyriausybė s programą	☒ Taip			

SPRENDŽIAMA PROBLEMA

2022 m. gruodžio 8 d. Seimas priėmė Teisėkūros pagrindų įstatymo (toliau – TPI) pakeitimą, kuriuo patikslintos TPI nuostatos įtvirtinant, kad numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metu būtų vertinamas galimas teigiamas ir neigiamas poveikis ne tik aplinkai, bet ir **klimato kaitai**. Iki tol aptariamas poveikio vertinimo aspektas vadinosi *poveikis aplinkai*, o dabar – *poveikis aplinkai ir klimato kaitai*. Šis pakeitimas įstatyme padarytas siekiant kompleksinio ir sisteminio Lietuvos išsipareigojimų žaliajo kurso srityje įgyvendinimo – šįkart teisėkūroje.

Teikiamu Projektu:

- Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodika (toliau – Metodika) papildoma šia nauja poveikio vertinimo aspekto dalimi, ją integruojant į Metodikos nuostatas;
- sudėliojamas poveikio aplinkai ir klimato kaitai vertinimo algoritmas, kuris, atsižvelgiant į teisės aktų projektų pobūdį, numato vertinimo etapiškumą nuo kokybinės iki kiekybinės analizės.

Atlikti šiuos pakeitimus Metodikoje ir institucionalizuoti poveikio vertinimą klimato kaitai būtina, nes, kitu atveju, teisės aktų projektų rengėjai, rengdami teisės aktų projektus (išskyrus retas išimtis ir specifiskai aplinkosauginių projektų atvejus) nereflektuos, ar jų rengiami projektai gali paveikti aplinkosauginius parametrus, nes nebus nustatyto ir įteisinto reikalavimo tai daryti ir metodinių rekomendacijų, kaip tai įvertinti.

Projekte Aplinkos ministerijos parengtų Metodikos pakeitimų apimtyje, Vyriausybės kanceliarijos prašymu, atliekami ir kiti Metodikos patikslinimai, kuriais pakeičiamos praktikoje jau daugiau nei keletą metų netaikomos nuostatos:

- atsisakoma nuostatos, kad galimo didesnio poveikio (prioritetinių) teisėkūros iniciatyvų, kurioms turėtų būti atliktas gilesnis ir išsamesnis jų galimo poveikio vertinimas, įvertinant atitinkamai ir keletą skirtingų alternatyvų problemai spręsti, sąrašus tvirtintų Vyriausybė kasmet Vyriausybės nutarimu. Vyriausybės nutarimais tokio pobūdžio sąrašai nebetvirtinami jau nuo 2016 metų, o Aštuonioliktosios Vyriausybės kadencijos pradžioje toks sąrašas buvo sudarytas visam kadencijos laikotarpiui, o ne vieniems metams. Todėl siūloma nustatyti, kad Vyriausybė kiekvienu atveju galėtų pasirinkti ir lanksčiai keisti tokių sąrašų sudarymo ir aprobavimo tvarką;
- atsisakoma Metodikos 3 priedo (pažymos formos), kuris skirtas teisės aktų projektų poveikio vertinimo rezultatams pateikti šiais poveikio vertinimo aspektais – atitinkamai sričiai, valstybės finansams, administracinei naštai (tai privalomi aspektai, kuriais turėtų būti įvertintas kiekvienas Vyriausybei svarstyti teikiamas teisės akto projektas). Atsižvelgiant į tai, kad pačioje Metodikoje teisės aktų projektų rengėjams numatyta galimybė pasirinkti, kur pateikti vertinimo rezultatus šiais poveikio vertinimo aspektais – pažymoje, užpildant Metodikos 3 priedą, ar teikimo rašte – pastebima, kad absoliuti dauguma ministerijų poveikio vertinimo rezultatus aptaria teikimo raštuose. Antra, su 2019 ir 2022 metų Vyriausybės darbo reglamento pakeitimais buvo sustiprinti reikalavimai teikimo raštams, tad, siekiant

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

teisės aktų projektus pagrindžiančios informacijos ir duomenų bei informacijos apie projektų galimą poveikį koncentravimo viename dokumente ir nedubliavimo, siūloma likti prie vienos opcijos kur tą informaciją pateikti – teikimo rašte;

patikslinama nuostata, kad dėl sąnaudų naudos analizės metodo taikymo teisės aktų projektų rengėjus konsultuoja Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA), ne Finansų ministerija kaip buvo numatyta iki šiol. Šis patikslinimas atliekamas atsižvelgiant į faktinę situaciją, nes pati Finansų ministerija nekonsultuoja, o šią funkciją įgyvendina CPVA, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendina Finansų ministerija.

PROBLEMOS SPRENDIMO PRIEMONĖS

Aplinkos ministerijos pasiūlyti Metodikos pakeitimai dėl poveikio klimato kaitai integravimo į bendrą poveikio vertinimo sistemą vertintini kaip taiklūs ir proporcingi nustatyti Vyriausybės nutarimo lygiu.

Įvertinus, kad svarbiausia yra padėti bet kuriam teisės akto projekto rengėjui, kuris neturi specifinių žinių apie aplinkosauginius klausimus, suprasti ir nustatyti, ar jo rengiamas teisės akto projektas apskritai gali turėti aplinkosauginį (tiek teigiamą, tiek neigiamą) poveikį, peržiūrėtas ir atitinkamai patikslintas Metodikos priede numatytas klausimynas. Pasitikrinti pagal šį klausimyną – yra pirmasis etapas nustatyti poveikį aplinkai ir klimato kaitai.

Jeigu atsakant į klausimyno klausimus identifikuojama, kad poveikis atitinkamoms sritims (klimato kaitos švelninimui, prisitaikymui prie klimato kaitos, aplinkos oro ir vandenų būklei, gamtos ištekliams, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, teritorijų naudojimui, išteklių naudojimo efektyvumui) galimas, toliau rengėjai turėtų vadovautis aplinkos ministro patvirtintu teisėkūros poveikio aplinkai ir klimato kaitai (*ex ante*) vertinimo tvarkos aprašu (toliau – Aprašas), kuris metodiškai nukreiptų ir padėtų specifiškai ir kiekybiškai (jei tai leistų padaryti teisės akto projekto pobūdis) pamatuoti galimą poveikį. Tai būtų antrasis etapas nustatyti poveikį aplinkai ir klimato kaitai. Atkreiptinas dėmesys, kad nustatoma, jog reikalavimas kiekybiškai pamatuoti galimą poveikį (atlikti aplinkos rodiklių pokyčio analizę) taikomas tuomet, kai tai galima padaryti ir, siekiant standartizuoti galimo poveikio įvertinimą, Apraše bus numatytos konkrečios priemonės – skaičiuoklės aplinkos rodiklių pokyčio analizei atlikti – daugumai aukščiau įvardytų sričių.

Vadovaujantis bendra logika, kad poveikio vertinimo aspektai, kurie nustatyti Metodikoje, privalo turėti savo „šeimininkus“, kurie ne tik metodologiškai konsultuotų teisės aktų projektų rengėjus dėl atitinkamų poveikio vertinimo aspektų, bet kartu ir būtų atsakingi bei pasisakytų apie (ne)tinkamą poveikio įvertinimą. Metodikoje numatoma, kad Aplinkos ministerija konsultuos teisės aktų projektų rengėjus dėl pačio aplinkai ir klimato kaitai vertinimo aspekto, o Aplinkos apsaugos agentūra – teiks metodinę pagalbą dėl aplinkos rodiklių pokyčio analizės atlikimo, naudojantis parengtomis skaičiuoklėmis.

Atliekant galimo didesnio poveikio (prioritetinių) teisėkūros iniciatyvų poveikio vertinimą, tais atvejais, kai vadovaujantis Aprašu būtų nustatomas reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai ir klimato kaitai aspektu, teisės akto projekto rengėjai turėtų pateikti pasiūlymus dėl esamo teisinio reguliavimo tobulinimo ir (ar) kitų priemonių, kuriomis taikant švelninimo seką, būtų išvengta dėl siūlomos teisėkūros iniciatyvos įgyvendinimo atsirasiančio reikšmingo neigiamo poveikio aplinkai ir klimato kaitai, poveikis būtų sumažintas arba kompensuotas, šių pasiūlymų pagrindimas.

Dėl Projektu Metodikoje nustatomo poveikio aplinkai ir klimato kaitai vertinimo algoritmo ir proceso, teisės aktų projektų rengėjai turės atsakingiau vertinti ir daugiau dėmesio skirti šiam poveikio vertinimo aspektui, rengdami teisės aktų projektus. Ir tai atitinkamai pareikalaus (ypač Metodikos ir Aprašo nuostatų taikymo pradžioje) didesnių laiko sąnaudų rengiant teisės aktų projektus ir atliekant jų poveikio vertinimą. Tačiau teisėkūros iniciatyvų vertinimo aplinkosauginiu aspektu sustiprinimas yra būtinas, jei norima užtikrinti nuoseklų žaliojo kurso tikslų įgyvendinimą, apimant visas valstybės taikomas priemones ir kitas intervencijas ir jų aplinkosauginį vertinimą.

ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAS

Projektu pritarus Metodikos pakeitimams Aplinkos ministerija oficialiai derinti suinteresuotoms institucijoms pateiks Aprašo projektą, kuris šiuo metu jau yra parengtas. Aprašo projektas, numatoma, bus patvirtintas aplinkos ministro įsakymu iki 2024 m. vasario 29 d. Siekiant, kad būtų tinkamai pasiruošta viso paketo teisinio reguliavimo priemonių vertinti teisės aktų projektus aplinkai ir klimato kaitai poveikio vertinimo aspektu taikymui, numatoma, kad Metodikos pakeitimai įsigaliotų 2024 m. kovo 1 d. Manytina, kad tokia

TEISĖS AKTO PROJEKTO DALYKINIO VERTINIMO PAŽYMOS FORMA

Aplinkos ministerijos siūloma laiko linija yra reali ir pagrįsta.

2024 m. sausio 15 d. Aplinkos ministerijos ir Aplinkos apsaugos agentūros darbuotojai organizavo susitikimą visų ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų atstovams, kuriems pristatė visą Projektu siūlomų pakeitimų įgyvendinimo mechanizmą – planuojamus parengti konkrečius metodinius įrankius, siekiant palengvinti teisės aktų projektų rengėjų darbą, ir pademonstravo jau esamus jų prototipus (poveikio ŠESD ir oro taršai).

Iki 2024 m. vasario 29 d. patvirtintame Apraše aplinkos rodiklių pokyčio analizės skaičiuoklės iš karto bus patvirtintos ne visoms galimoms ir įmanomoms sritims, tačiau Aplinkos apsaugos agentūra nuolatos tobulins (atsižvelgiant į praktiką) esamas ir rengs naujas skaičiuokles nepadengtoms sritims. Bet svarbu tai, kad, kol nebus parengtų konkrečių metodinių įrankių – skaičiuoklių – atitinkamoms sritims, tol tų sričių poveikio vertinimas bus kokybinis, nereikalaujama galimo poveikio įvertinti kiekybiškai.

Aplinkos apsaugos agentūra numatomai funkcijai yra struktūriškai pasiruošus – 2022 m. birželio 1 d. Agentūroje įsteigtas Aplinkos būklės analitikos centras (toliau – Centras). Į Centrą perkelti Agentūros Šiltnamio efektą sukeliančių dujų vertinimo skyrius, Aplinkos oro kokybės vertinimo skyrius, Hidrografinio tinklo skyrius, Jūros aplinkos vertinimo skyrius, Vandenių būklės vertinimo skyrius ir įsteigtas naujas – Bendrųjų analitinių kompetencijų skyrius. Numatoma, kad Agentūra metodiškai vadovaus poveikio aplinkai ir klimato kaitai kiekybinio vertinimo procesui, užtikrindama „vieno langelio“ principą.

STEBĖSENA

Projekto rengėjai numato, kad siekiant, jog Projektu numatomi pokyčiai vyktų efektyviai, Aplinkos apsaugos agentūra stebės aplinkos rodiklių pokyčio analizės vykdymą, rinks informaciją iš aplinkos rodiklių pokyčio analizės metodinių įrankių naudotojų ir, atsižvelgiant į tai, reguliariai atnaujins ir tobulins šiuos įrankius ir kitą metodinę medžiagą.

Pati Aplinkos ministerija kaip politikos formuotojas šioje srityje taip pat nuolatos stebės ir rinks duomenis, kiek projektų, teikiamų išvadoms Aplinkos ministerijai prieš teikiant juos Vyriausybei svarstyti, ir kaip kokybiškai (kai poveikis aplinkai ir klimato kaitai pagal projekto pobūdį yra aktualus įvertinti) yra įvertinti aplinkai ir klimato kaitai poveikio vertinimo aspektu ir, atsižvelgiant į tai, vertins ir svarstys priemones, kad Metodikos papildymas teikiamu Projektu nebūtų tik „popierinis“ ir formalus.

KITI SVARBŪS ASPEKTAI

Metodika 2024 m. bus keičiama dar kartą, atsižvelgiant į tai, kad: i) šiuo metu Valstybės kontrolė baigia valstybinį auditą dėl numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo sistemos, ko pasekoje, tikėtina, bus peržiūrėtų Metodikos nuostatų (rengs Vyriausybės kanceliarija); ii) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, taip pat įgyvendindama TPI pakeitimus ir stiprindama lygių galimybių visiems horizontaliojo principo įgyvendinimą, peržiūri Metodikos nuostatas dėl socialinei aplinkai ir *lygioms galimybėms* poveikio vertinimo aspekto sustiprinimo.

PAŽYMĄ PARENGĖ

Daiva Žaromskytė-Rastenė

Strateginio valdymo grupė, grupės vadovė